

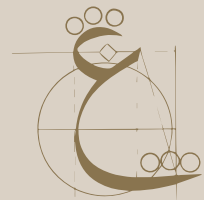
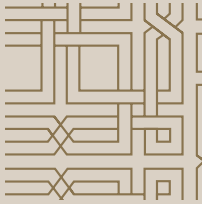

kadim

SAYI / ISSUE 8 · EKİM / OCTOBER 2024

08

kadim

*“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”*

Kadim is that no one knows what came before.

kadim

Osmanlı araştırmalarına münhasır, altı ayda bir (Nisan ve Ekim) neşredilen, açık erişimli, çift kör hakem sistemli akademik dergi

A double-blind peer-reviewed open-access academic journal that is published semiannually (April and October) in the field of Ottoman Studies

SAYI | ISSUE 8 • EKİM | OCTOBER 2024

İMTİYAZ SAHİBİ | PROPRIETOR

Burhan ÇAĞLAR

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ | MANAGING EDITOR

Ömer Faruk CAN

İRTİBAT | CONTACT

Kadim • Sakarya Üniversitesi

Esentepe Kampüsü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, A Blok, Ofis: 110,
Serdivan/Sakarya (Türkiye) 54050

Telefon | Phone • 00 90 264 295 60 15

İnternet Adresi | Webpage • dergipark.org.tr/kadim • kadim.sakarya.edu.tr

E-posta | E-mail • kadim@sakarya.edu.tr

TASARIM | DESIGN Hasan Hüseyin CAN

BASKI | PRINTED BY

MetinCopyPlus • Artı Dijital & Baskı Merkezi

Türkocağı Cad. 3/A Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

BASIM TARİHİ | PRINT DATE • EKİM | OCTOBER 2024

ISSN 2757-9395 • E-ISSN 2757-9476

ÜCRETSİZ | FREE OF CHARGE

Kadim'deki makaleler, [Creative Commons Atıfı-Gayriticari 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Bilimsel araştırmaları kamuya ücretsiz sunmanın bilginin küresel paylaşımını artıracakı ilkesini benimseyen dergi, tüm içeriğine anında Libre açık erişim sağlamaktadır. Makalelerdeki fikir ve görüşlerin sorumluluğu sadece yazarlarına ait olup Kadim'in görüşlerini yansıtmazlar.

Articles in Kadim are licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) International License. Kadim provides immediate Libre open access to its content on the principle that making research freely available to the public supports a greater global exchange of knowledge. Authors are responsible for the content of contributions; thus, opinions expressed in the articles belong to them and do not reflect the opinions or views of Kadim.

“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”

DergiPark

EDİTÖR
EDITOR-IN-CHIEF

Arif BİLGİN | Yükseköğretim Kurulu

YAYIN KURULU
EDITORIAL BOARD

Necmettin ALKAN | Sakarya Üniversitesi
Serpil ATAMAZ | California State University, Sacramento
Zahit ATÇIL | Boğaziçi Üniversitesi
Fatih BOZKURT | Sakarya Üniversitesi
Ömerül Faruk BÖLÜKBAŞI | Marmara Üniversitesi
Büşra ÇAKMAKTAŞ | Sakarya Üniversitesi
M. Talha ÇİÇEK | İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Filiz DIĞIROĞLU | Marmara Üniversitesi
Ella FRATANTUONO | University of North Carolina at Charlotte
Selim KARAHASANOĞLU | İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Miraç TOSUN | Karadeniz Teknik Üniversitesi
Kenan YILDIZ | İstanbul Medeniyet Üniversitesi

YAZIM VE DİL EDİTÖRLERİ
WRITING AND LANGUAGE
EDITORS

Burhan ÇAĞLAR | Sakarya Üniversitesi
Burak ÇİTİR | Sakarya Üniversitesi
Mehmet KERİM | Sakarya Üniversitesi
Bünyamin PUNAR | Sakarya Üniversitesi

KİTAP İNCELEME EDİTÖRÜ
BOOK REVIEW EDITOR

Ömer Faruk CAN | Sakarya Üniversitesi

TÜRKÇE DİL EDİTÖRLERİ
TURKISH LANGUAGE
EDITORS

Sedat KOCABEY | Sakarya Üniversitesi
Büşranur KOCAER | İbn Haldun Üniversitesi
Muhammed Emir TULUM | İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ
ENGLISH LANGUAGE
EDITORS

Didar Ayşe AKBULUT | Marmara Üniversitesi
İrem GÜNDÜZ-POLAT | Sakarya Üniversitesi
Hâcer KILIÇASLAN | Sakarya Üniversitesi

MİZANPAJ VE SOSYAL
MEDYA EDİTÖRÜ
LAYOUT AND SOCIAL MEDIA
EDITOR

Büşranur BEKMAN | Sakarya Üniversitesi

YAYIN SEKRETERİ
SECRETARIAT

Yusuf İslam YILMAZ | Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Ágoston, Gábor.

*The Last Muslim Conquest:
The Ottoman Empire and
Its Wars in Europe.*PRINCETON: PRINCETON
UNIVERSITY PRESS, 2021,
XV+664 PAGES.
ISBN: 9780691159324.

HÜMEYRA BOSTAN BERBER*

ÖZ ABSTRACT

Bu yazı Gábor Ágoston'un Osmanlı'nın savaş stratejisi, askerî teknolojisi, sefer lojistiği ve diplomasisi ile istihbarat edinme tekniklerini, Osmanlı ve Habsburg imparatorlukları özelinde ve daha geniş bir bağlamda incelediği *The Last Muslim Conquest: The Ottoman Empire and Its Wars in Europe* (Son Müslüman Fethi: Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa'daki Savaşları) adlı kitabının incelemesidir. Eserin önemli hedeflerinden biri, Osmanlı İmparatorluğu'nun bilhassa Balkanlar özelinde Avrupa'yı nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktır. Kitap, Osmanlı tarihçilerinin, tarih öğrencilerinin ve ilgililerinin baş ucu kaynağı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Habsburg İmparatorluğu, Askerî Tarih, Osmanlı Hukuk Savaşı.

This is a review of Gábor Ágoston's book: *The Last Muslim Conquest: The Ottoman Empire and Its Wars in Europe*, in which he examines Ottoman war strategy, military technology, the administration and logistics of military campaigns, diplomacy and intelligence gathering techniques both in the context of the Ottoman and Habsburg Empires and in a broader perspective. One of the important goals of the book is to show how the Ottoman Empire shaped Europe, especially in the Balkans. It will be a reference book for Ottoman historians, students of history, and anyone interested in the Ottoman Empire.

Keywords: Ottoman Empire, Habsburg Empire, Military History, Ottoman Warfare.

MAKALE BİLGİSİ | ARTICLE INFORMATION

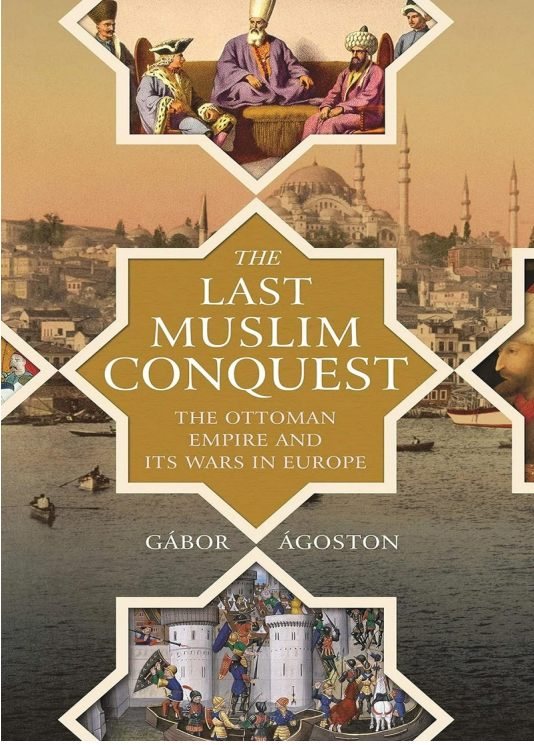
Makale Türü: Kitap Değerlendirmesi | Article Type: Book Review
Geliş Tarihi: 5 Eylül 2024 | Date Received: 5 September 2024
Kabul Tarihi: 19 Eylül 2024 | Date Accepted: 19 September 2024

ATIF | CITATION

Bostan Berber, Hümeyra. "Ágoston, Gábor. The Last Muslim Conquest: The Ottoman Empire and Its Wars in Europe." *Kadim* 8 (Ekim 2024), 201-205. doi.org/10.54462/kadim.1544050

* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, humeyra.bostan@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1630-9283.

The Ottoman Empire and Its Wars in Europe (Son Müslüman Fethi: Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa'daki Savaşları) adlı son kitabıyla ise şimdiye kadarki tüm araştırma ve bilgi birikimini ortaya koyarak tarih yazıcılığına yeni bir ufuk sunmaktadır.

Ágoston, kitabının Giriş bölümünde, bu araştırmayı Habsburg Monarşisi'nin ortaya çıkışı, kurumları ve ordusunun oluşumunda Osmanlı İmparatorluğu'nun etkisini ortaya koymak amacıyla yapmaya başladığını, ancak daha sonra editörün de isteği üzerine çalışma kapsamını genişleterek Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'daki savaşlarına ve genel olarak Osmanlıların Avrupa tarihini nasıl şekillendirdiğine de odaklandığını ifade etmektedir. Kitaba verilen "Son Müslüman Fethi" başlığı, Avrupa'da ve Amerika'da sansasyonel bulunmuş olsa da yazar bir konuşmasında bu ifade ile Osmanlıların on altıncı ve on yedinci yüzyıllarda her yönden zirveye ulaşan ordularıyla yaptığı son gerçek fetihleri kastettiğini belirtmektedir. Ayrıca bu fethin Macarlar, Avusturyalılar ve Slovaklar gibi pek çok Avrupalı millet için de son derece hayati bir etkisi olduğunu ve onların devletlerini dahi şekillendirdiğini vurgulamak istemiştir. Tarih yazıcılığında Avrupa'nın Osmanlı'yı nasıl etkilediği sıklıkla gündem olurken, bu eserde Osmanlı'nın Avrupa üzerinde bıraktığı etkinin incelenmesi paradigmatik bir dönüşümü işaret etmekte ve buna önemli bir örnek sunmaktadır.

Kitap dört ana bölüm ve toplam on dört alt başlıktan oluşmaktadır. "Emergence" (Ortaya Çıkış) adlı birinci bölümde dört ayrı başlık altında çeşitli fetih stratejileriyle Osmanlı hanedanının ortaya çıkışı ve devletin on altıncı yüzyılın başlarında Balkanlar ve Orta Doğu'da hangi etkenlerle en güçlü imparatorluk haline geldiği ele alınmaktadır. İlk bölümdeki asıl soru

Askerî tarih alanında yaptığı araştırmalarla meşhur tarihçi Profesör Gábor Ágoston'un ilk kitabı *Guns for the Sultan* (Cambridge 2005; Türkçe trc. *Barut, Top ve Tüfek*, 2006) yayınlandığı dönemden bu yana Osmanlı askerî tarih yazıcılığına yön veren önemli araştırma eserlerinden biri olmuştur. Ágoston bu çalışmasında, Osmanlı silah sanayisinin 15. ve 17. yüzyıllar arasındaki geri kalmışlığına ilişkin birtakım kalıplaşmış iddialara karşılık, Osmanlı ordusunun dünyanın en iyi organize edilmiş ve en iyi ikmal edilen ordulardan biri olduğunu, Osmanlı arşivinde yaptığı titiz araştırması neticesinde ortaya koymuştu. Ágoston, Osmanlı'nın savaş stratejisi, askerî teknolojisi, sefer lojistiği ve askerî istihbarat edinme tekniklerini, kendi uzmanlığı olan Osmanlı ve Habsburg imparatorlukları özelinde ve daha geniş bir bağlamda incelediği *The Last Muslim Conquest:*

Osmanlı beyliği bir imparatorluk konumuna gelebilirken, kendisinden daha güçlü olmasına rağmen komşu Türk beyliklerin hiçbirinin imparatorluk olamamasıdır. Bu, ilk defa akla gelen, ilk defa yanıtlanmaya çalışılan bir soru olmamakla beraber Ágoston, Osmanlıların farklı stratejilerini en iyi şekilde kullanarak tüm rekabetlerden sıyrılmayı nasıl başardığını göstermektedir. Diplomatik bir girişim olarak yapılan evlilik ittifakları burada öne çıkan bir unsurdur. Ágoston, Osmanlı askerî başarılarını sadece askerî birtakım kâbiliyet ve imkânlarla değil, Türk-Moğol, Bizans-Slav, Fars ve Arap gelenek ve kurumları gibi farklı pratiklerin benimsenmesi, Osmanlı politikalarının esnekliği, kapsayıcılığı, pragmatizmi ve farklı fetih yöntemleri ile açıklamaktadır. Ágoston'a göre bu özellikler Osmanlı İmparatorluğu'nu "Avrasya'da türünün en uzun ömürlü imparatorluğu" yapmakla kalmamış, aynı zamanda "Avrupa güç siyasetinde önemli bir oyuncu" ve dolayısıyla dünya tarihinin ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir (s. 3).

Birinci bölümde ayrıca Avrupa'ya has olduğu düşünülen hanedan evlilikleri, dinî uzlaşma yöntemleri ve yeni fethedilen bölgelerdeki halkın ve kurumların Osmanlı liderliğine ve kurumlarına nasıl dahil edildiği incelenmektedir. Öne çıkan hususlardan biri Osmanlı fetihlerinde itici bir güç olarak İslam dinindeki gaza ve cihat anlayışının önemine dikkat çekmesidir. Ágoston, içinde bulunduğumuz küresel çok kültürlülük çağında çok etnikli ve çok dinli toplum yapıları ve kültürel alışverişler vurgulanırken dinî karşıtlıkların arka planda tutulduğunu, bunun ise tarih yazıcılığında bir yanılsamaya sebep olduğunu, oysa ki İslam'ın ve "Allah yolunda cihad"ın Osmanlı yöneticileri için temel bir motivasyon kaynağı olduğunu belirtmektedir. Üstelik dinî motivasyon sadece Osmanlılar için değil, Bulgarlar, Sırlar, Macarlar ve diğer Avrupalı milletler için de geçerliydi. Onlar da kendi konumlarını "kâfir Türk"e karşı şekillendirmekteydi.

Kitabın üç alt başlıktan oluşan "Clash of Empires" (İmparatorlukların Çatışması) başlıklı ikinci bölümünde ise Osmanlı İmparatorluğu'nun başta Habsburg İmparatorluğu olmak üzere Safeviler ve Ruslar (Moskoflular) ile yaşadığı çatışmalar ele alınmaktadır. Osmanlı'nın uzak sınırlarda uzun yıllar süren savaşlarının ele alındığı bu bölümde farklı bölgelerdeki rekabetlerin aslında birbiriyle nasıl ilişkili olduğu ortaya konulmaktadır. Mesela Kanunî Sultan Süleyman'ın Mohaç zaferinin Habsburgların uzun süredir istedikleri Macaristan ve Bohemya tahtlarını ele geçirmelerine ve Tuna-Habsburg monarşisini kurmalarına nasıl yardımcı olduğu, Habsburgların Avrupa'daki çoklu angajmanlarının ve Osmanlıların Safevilerle olan rekabetinin Osmanlı-Habsburg çıkmazına nasıl sebebiyet verdiği ve sonrasında Macaristan'ın bölünmesiyle nasıl sonuçlandığı tartışılmaktadır. Ágoston, Osmanlı İmparatorluğu'nun Habsburglara ve Safevilere karşı askerî yaklaşımlarını mukayeseli olarak inceledikten sonra, Osmanlıların Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'nda Portekizlilere karşı verdiği mücadeleye de temas etmekte ve burada bölgedeki Osmanlı deniz politikalarının kapsam ve hedef bakımından sınırlı olduğunu ileri sürmektedir.

Kitabın dört alt başlıktan oluşan "Sinews of Empire" (İmparatorluğun Güç Kaynakları) başlıklı üçüncü bölümünde ise on altıncı yüzyılda Osmanlı askerî idaresinin Habsburg Monarşisi'nde askerî modernleşmeyi ve yönetimde merkezileşmeyi nasıl teşvik ettiği incelenmektedir. Ágoston'a göre Osmanlılar bir yandan Habsburgları merkezileşmeye iterken, diğer yandan kaynakları yetersiz olduğu için soylularla' pazarlık yapmaya ve onları ayrıcalıklarını sürdürmeye mecbur bırakmıştır. Sonuç olarak monarşinin soylularla yapmak zorunda kaldığı bu iş birliğinin hem niteliksel hem de niceliksel olarak Habsburg askerî yeteneklerini artırır-

1 Soylu kelimesi İngilizce *estates*'in karşılığı olarak kullanılmıştır. *Estates* kelimesi kitapta soylular, din adamları ve burjuvadan (bazı Avrupa ülkelerinde köylülerden) oluşan grup ve *estates* meclisinde temsil edilenler anlamına gelmektedir.

dığını, bunun da on yedinci yüzyılın sonunda Macaristan'ın yeniden fethiyle ve Habsburg Monarşisi'nin Orta Avrupa'nın lider gücü olarak ortaya çıkmasıyla sonuçlandığını iddia etmektedir.

Ágoston Osmanlıların Habsburg'a karşı yürüttüğü uzun savaşlar sırasında nasıl ve neden ihtiyat yolunu izlediklerini de sorgulamaktadır. Önceden Osmanlı ordusunun ve taşra idaresinin belkemiği olan timar sisteminin on yedinci yüzyılda işlerliğinin azalması üzerine vergileri toplama ve taşrada düzeni sağlama konusunda sultanların yerel elitlere daha fazla bağımlı hâle geldiğini belirtmektedir. Orduların yetiştirilmesi ve iâşesi konusundaki bu değişiklikler, on sekizinci yüzyılın ikinci yarısında iki imparatorluğun görünümünü temelden değiştirmiştir. Ágoston'a göre bütün bu süreçlerin neticesinde Habsburg Monarşisi askerî ve malî bir devlete dönüşürken, Osmanlı İmparatorluğu ise askerî alandaki gerileme ve malî açıdan yaşanan adem-i merkezîyetçilik nedeniyle sınırlı bir monarşiye evrilmiştir (s. 518).

İmparatorluğun güç kaynaklarının incelenmeye devam edildiği onuncu ve on birinci alt başlıklarda hukuk savaşı, diplomasi ve istihbarat kaynakları incelenmektedir. Ágoston, Osmanlı hukuk savaşı (*Ottoman lawfare*) tabirini kullanırken, Osmanlı yönetiminin kendi hedeflerini gerçekleştirmek için ahidname gibi hukukî araçları kullanmasını ve bunlarla diğer devletlere barış yapma biçim ve yollarını dayatmasını kasteder. Osmanlılar, düşmanlarına karşı verdiği hukuk savaşını askerî güçle destekleyebildikleri sürece on altıncı yüzyıl boyunca çok iyi işleyen bir yumuşak güce sahipti. Burada Ágoston, Osmanlı hükümetinin istihbarat toplamada İspanyol ya da Avusturyalı çağdaşları kadar başarılı ve tecrübeli olmadığını sonucuna varmaktadır. Osmanlı istihbarat ağı sadrazamların ve beylerbeylerin, uzmanlık ve sadakatleri şüpheli bir takım ajanların istihdamına dayanmaktaydı ve bu istihbaratın zafiyetini artırmaktaydı. Daimî elçiliklerin ve iyi eğitilmiş profesyonel diplomatların yokluğu önemli bir handikaptı. Osmanlı istihbaratının dağınık ve parçalı yapısı, düşmanlarının güçlü ve zayıf yönleri hakkındaki bilgiyi sistematik bir bilgiye dönüştürmesini imkânsız kılmaktaydı. Eğer herhangi bir güç Osmanlılarla bir anlaşma yapmak, barış tesis etmek ya da imtiyaz elde etmek istiyorsa, bizzat İstanbul'a gelmesi ve bu hususların merkezde görüşülmesi gerek-mektedir. Buna mukabil Habsburglar daha profesyonel bir istihbarat toplama ağına sahipti ve Osmanlılar hakkında daha kullanışlı ve kapsamlı bir bilgi birikimi oluşturabilmekteydi. Bu nedenle Ágoston'a göre on altıncı yüzyılın sonundaki kademeli değişim sadece askerî olarak değil, diplomasi ve istihbarat toplama düzeyinde de görülebilir. Osmanlı diplomasi ve istihbarat tarihi alanlarında yapılacak yeni çalışmalar ışığında buradaki bazı tespitlerin tartışmaya açılacağı söylenebilir de Osmanlı-Avrupa savaşlarını incelerken sadece askerî yapılarla odaklanmakla kalmayıp savaşların ve devletlerarası ilişkilerin önemli bir ayağı olan diplomasi, hukuk savaşı ve istihbarat konularına geniş yer verilmesi son derece önemlidir.

Kitabın üç başlıktan oluşan "Frontiers and Wars of Exhaustion" (Sınırlar ve Tükeniş Savaşları) başlıklı dördüncü ve son bölümünde bölgesel sınırlar incelenmekte ve Osmanlılar ile Habsburgların sınırlarını nasıl yönettikleri ve güç dengelerinin farklı dönemlerde nasıl değiştiği analiz edilmektedir. Sınırların incelendiği başlıkta Osmanlı sınır yönetimine odaklanılarak Osmanlıların yeni fethettikleri topraklarda nasıl egemenlik kurduğu, sınırları nasıl çizdikleri, sınır belirlemelede coğrafi özelliklerin etkisinin ne olduğu ile ne tür idarî ve savunma stratejileri geliştirdikleri incelenmektedir. Müslüman ve Hıristiyan ayrımının en net olduğu bu sınır boyunca çok sayıda garnizon ve garnizon askeri bulunmaktaydı. Osmanlı garnizon askerlerinin niteliği ve bu eyaletlerin finansmanı açısından karşılaştıkları sorunlar

da bu bölümde ele alınmaktadır. Macaristan'da hangi vilayete sınır olunduğuna bağlı olarak, yerel kaynaklar sınırdaki askerî varlığın maliyetinin yalnızca üçte birini veya yarısını finanse edebilmekteydi.

Sonuç bölümünde ise 1683'teki Viyana Kuşatması ve ardından Kutsal İttifak'a karşı yapılan savaşlar dahil olmak üzere bilhassa on yedinci yüzyıl boyunca Osmanlı'nın rakiplerine karşı girdiği savaşların etkisi incelenmektedir. On yedinci yüzyılın sonunda Osmanlılar artık fetheden bir güç değil, gerileyen bir güçtü. Osmanlı İmparatorluğu Macaristan'ı kaybederken Habsburglar tüm bu toprakları elde etmiş ve böylece Tuna Nehri tekrar iki imparatorluk arasındaki sınırı oluşturmuştu. Bu gelişmeler Habsburg Monarşisi'ni de etkilemekteydi, zira Osmanlılar Macaristan'da olduğu sürece tüm prenslikler Habsburg yönetimine karşı meydan okumayı başarmıştı. Çekildiklerinde Macaristan prensliği de sona ermiş ve Habsburg yönetimi yeniden bu toprakları ele geçirmeyi başarmıştı. Bu sayede Habsburg İmparatorluğu on sekizinci yüzyıl itibarıyla Orta Avrupa'nın en büyük ve en güçlü devleti olmuştu.

Profesör Ágoston'un uzun yıllar süren arşiv araştırmalarına ve titiz ikincil kaynak takibine dayanan kitabı, Osmanlı, Balkan ve Orta Avrupa tarihi hakkındaki bilgi ve bakış açımızı önemli ölçüde geliştirmektedir. Yetkin tarihçiliği ve hâkim olduğu diller sayesinde kitapta hem Osmanlı hem Habsburg hem de Macar arşiv malzemelerini kullanan Ágoston'un, İngilizcenin yanı sıra uluslararası literatürde kendine pek yer bulamayan Türkçe ve Macarca birçok önemli araştırma eseri de ikincil kaynak olarak kullanması dikkat çekmektedir. Bu husus, kaynakları bakımından kitabı güçlü kılan noktalardan biridir.

Bununla beraber kitabın iddialı ve geniş bir kapsam vadeden başlığına mukabil bazı sınırlar içinde kaldığını da belirtmek gerekir. Genel olarak kitapta askerî, siyasî ve diplomatik gelişmelere odaklanılırken, bilhassa serhatlerin incelendiği başlıklarda sosyal ve ekonomik tarihe az yer verildiği söylenebilir. Benzer şekilde Osmanlı fetihlerinin ve hâkimiyetinin sağlanmasında deniz gücü ve deniz savaşları önemli bir yere sahip olmasına rağmen Osmanlı donanmasının teşkili ve ikmâli, Kıbrıs ve İnebahtı seferleri hariç donanma savaşlarının nispeten az yer bulduğu da eklenebilir.

Dikkat çeken bir diğer husus ise kitabın başlığında Osmanlı-Avrupa savaşlarının inceleneceği vaat edilirken, Osmanlı'nın Avrupa ile ilişkilerinde Balkanlara odaklanıldığı kadar Akdeniz'deki dinamiklerin kendine yer bulmamasıdır. Yan bir alan olarak Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'na değinilirken Akdeniz'deki çoğu güç mücadelesine, Osmanlıların Venedikliler ve bilhassa İspanyollarla savaşlarına çok az temas edilmiştir. Dolayısıyla kitabı, ilk hazırlanma amacına uygun olarak, esas çerçevesi olan Balkanlar ve Orta Avrupa coğrafyasındaki Osmanlı-Habsburg karşılaşması bağlamında değerlendirmek daha yerinde olacaktır.

The Last Muslim Conquest (Son Müslüman Fethi) kitabı Prof. Dr. Kahraman Şakul tarafından Türkçeye tercüme edilmiş ve Kronik Kitap tarafından yayıma hazırlanmaktadır. Böylece bu değerli kitap Türk tarihçilerinin gündemine kazandırılacaktır. İyi bir planlamayla konuların bölümlere ayrıldığı ve bu sayede konu bütünlüğünün sağlandığı bu çalışmanın, akademik üslubuna rağmen gayet anlaşılır bir dille kaleme alındığını belirtmek ve hocamızı Osmanlı tarih araştırmalarına sunduğu kayda değer katkılar sebebiyle tebrik etmek gerekir. Osmanlı tarihinin önemli pek çok mevzu ve meselesine temas ederek tarih yazıcılığının güncel tartışmalarına da yer veren bu kitap, Osmanlı tarihçilerinin, tarih öğrencilerinin ve ilgililerinin başucu kaynağı olacaktır.